

بسمه تعالی
وزارت جهاد کشاورزی
معاونت برنامه‌ریزی و اقتصادی

دستورالعمل اجرایی توسعه «کشاورزی قراردادی» با کمک شرکت‌های پشتیبان/پیشرو

مرداد ماه ۱۴۰۱

دفتر امور اقتصادی

(۱) مقدمه

بررسی مشکلات کسب و کارهای خرد در بخش کشاورزی ایران گویای سطح پایین هماهنگی بین بخش‌های مختلف زنجیره عرضه می باشد. به عبارت دیگر ارتباط و هماهنگی ضعیفی بین تامین‌کنندگان نهاده‌ها، تولیدکنندگان، صنعت فرآوری، صنعت انبارداری، صنعت حمل و نقل، شبکه‌های خرده‌فروشی، عمده‌فروشی و مصرف‌کنندگان مشاهده می شود و این مسئله منجر به شکاف بالای بین قیمت تولیدکننده و مصرف‌کننده محصولات کشاورزی شده است. بنابراین، لازم است با استفاده از سازوکاری مناسب ارتباط بخش‌های مختلف زنجیره تولید به ویژه ارتباط بین تولیدکنندگان و صنایع وابسته را تقویت نمود. توسعه و تکمیل زنجیره‌های ارزش محصولات کشاورزی مبتنی بر کشاورزی قراردادی می تواند بسیاری از این نارسایی‌ها را رفع و مشکلات کسب و کارهای خرد در بخش کشاورزی را برطرف نماید.

کشاورزی قراردادی^۱ برای سالیان متمادی به عنوان ابزار سازماندهی و حمایت از تولیدات کشاورزی به ویژه برای کشاورزان خرد مورد استفاده قرار گرفته است. این نظام کشاورزی را می‌توان به عنوان **یک توافق بین کشاورزان و شرکت‌های پشتیبان/بنگاه‌های فرآوری و یا بازاریابی برای تولید و عرضه محصولات کشاورزی تحت توافقات قبلی**، تعریف نمود. در این شکل از قراردادها همواره خریدار در قالب عرضه نهاده‌ها و ارائه مشاوره فنی حمایت کشاورزان را تقبل می‌کند. مبنای چنین ترتیبی الزام قانونی از سوی کشاورز برای فراهم نمودن یک کالای خاص به مقدار مشخص و با استانداردهای کیفی تعیین‌شده و الزام قانونی از سوی شرکت پشتیبان برای حمایت از تولید کشاورز و خرید کالا است.

در کشاورزی قراردادی، یک شرکت تولیدی و فرآوری محصولات کشاورزی با عقد قرارداد با کشاورزان و تولیدکنندگان، محصولات آن‌ها را به صورت تضمینی، توافقی و یا با فرمول قیمتی مشخص خریداری می‌کند. همزمان با خرید محصولات کشاورزان، خدمات فنی، آموزشی، مشاوره‌ای در کلیه مراحل کاشت، داشت و برداشت با هدف ارتقای عملکرد کمی و کیفی محصول به کشاورزان تحت قرارداد ارائه می‌شود.

در این راستا، **دستورالعمل اجرایی توسعه کشاورزی قراردادی با کمک شرکت‌های پشتیبان/پیشرو** تدوین گردیده است. با توجه به تنوع محصولات مختلف، الگوی اجرایی یکسانی برای توسعه کشاورزی قراردادی وجود ندارد. از آنجایی که دولت نقش بالایی در مدیریت زنجیره ارزش محصولات راهبردی دارد، برای این محصولات علاوه بر بخش خصوصی، دولت یا شرکتهای مباشر دولتی، اتحادیه‌ها و تعاونی‌ها می‌توانند نقش پشتیبان و طرف قرارداد در خرید قراردادی را داشته باشند. اما عمومی‌ترین الگوی اجرایی توسعه کشاورزی قراردادی برای محصولات با ارزش افزوده/ارزآوری بالا، **توسعه کشاورزی قراردادی با کمک شرکت‌های پیشرو/پشتیبان** است، که دستورالعمل تهیه شده با تمرکز بر این الگو تهیه شده است.

این دستورالعمل به منظور کمک به متقاضیان اجرای کشاورزی قراردادی و همچنین تنظیم روابط بین دستگاه‌ها و بخش‌های مختلف دولتی با بخش خصوصی و به ویژه ترسیم مسیر سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران بخش دولتی برای حمایت از اجرای درست این الگو تدوین شده است.

^۱ Contract Farming

(۲) اهداف و انتظارات اجرای کشاورزی قراردادی

توسعه کشاورزی قراردادی با اهداف دستیابی به افزایش بهره‌وری و کیفیت محصولات کشاورزی، ایجاد پایداری و ثبات در تولید بخش کشاورزی، تولید محصول بر اساس استانداردهای معتبر، تحقق تولید برنامه‌ای، مدیریت و کاهش ریسک بازار محصولات کشاورزی، تثبیت و تضمین درآمد تولیدکنندگان بخش، هدایت سایر روش‌ها و برنامه‌های مدیریت ریسک در طول زنجیره عرضه، تنظیم بازار از طریق مکانیزم‌های بازار بدون دخالت مستقیم دولت، کاهش حاشیه بازار، کاهش هزینه‌های عملیاتی و مبادله و انتقال دانش روز به تولیدکنندگان بخش و ایجاد ثبات در زنجیره عرضه محصولات کشاورزی انجام می‌گیرد. انتظار می‌رود اجرای جامع کشاورزی قراردادی به نتایج ذیل منتج شود:

۱. استفاده بهینه از عوامل تولید (آب، خاک، سرمایه، نیروی انسانی و مدیریت)
۲. استفاده بهینه از منابع مالی اعتباری و تسهیلاتی
۳. حمایت واقعی از کشاورز و پشتیبان / سرمایه‌گذار
۴. امکان برنامه‌ریزی درست و هدفمند برای تولید محصول کمی و کیفی و تامین مستمر نیاز بازار
۵. خرید تضمینی محصول از کشاورز به صورت عادلانه و کمرنگ شدن نقش واسطه‌ها
۶. امکان نظارت بر تولید محصول سالم و کنترل بقایای سم و کود در محصول
۷. صرفه جویی قابل ملاحظه در مصرف آب
۸. تهیه آمار صحیح و امکان برنامه‌ریزی درست بر اساس آمار دقیق و واقعی
۹. ایجاد بستر مناسب برای آموزش و مشاوره تخصصی و انتقال یافته‌های تحقیقاتی مورد نیاز به مزارع
۱۰. امکان سنجی و آمایش سرزمین برای بهره‌برداری از ظرفیت‌های مغفول
۱۱. امکان بیمه محصولات تولیدی و برآورد خسارات احتمالی به صورت واقعی
۱۲. ایجاد بستر مناسب برای بیمه کشاورز به عنوان یک عامل ارزشمند در تولید و تامین آتیه او
۱۳. حضور مستمر و موثر در بازارهای داخلی و خارجی
۱۴. رعایت کامل مسائل زیست محیطی (احیاء زمین، کنترل آب‌های زیرزمینی، کنترل آفات و کنترل نهاده‌های کشاورزی)
۱۵. انتقال تکنولوژی‌های مدرن روز دنیا متناسب با سطح دانش هر منطقه
۱۶. ایجاد انگیزه در صاحبان ایده و متخصصین جهت گام برداشتن در رفع مشکلات موجود با استفاده از دانش داخلی و انتقال تجربیات جهانی به سطح مزارع و کارخانجات
۱۷. ارزآوری بالا برای کشور
۱۸. ایجاد اشتغال مولد و مستمر
۱۹. حمایت کافی و به موقع از تولیدکننده جهت تمرکز بر تولید بدون دغدغه فروش محصول

(۳) تعاریف و مفاهیم

زنجیره عرضه کشاورزی: زنجیره عرضه کشاورزی شامل مجموعه‌ای از فعالیت‌ها یا کسب و کارها است که از تامین نهاده‌های تولید شروع شده و تا مرحله تحویل و عرضه محصول یا فرآورده‌های کشاورزی به بازار داخلی یا بین‌المللی خاتمه می‌یابد. این عوامل به‌وسیله جریان‌های مواد، اطلاعات و مالی به یکدیگر مرتبط می‌شوند.

زنجیره ارزش کشاورزی: زنجیره ارزش مجموعه‌ای از عملیات است که در یک صنعت به‌صورت زنجیر گونه انجام می‌گیرد تا به خلق ارزش منجر شود. محصولات از حلقه‌های این زنجیره عبور می‌کنند و در هر حلقه، ارزشی به محصول نهایی افزوده می‌شود. فعالیت اجزای زنجیره در کنار خدمات دهندگان به آن‌ها (به‌ویژه دولت) درمجموع رقابت‌پذیری یا عدم رقابت‌پذیری یک صنعت را موجب می‌شود. مدیریت زنجیره ارزش مربوط به ایجاد و خلق ارزش‌افزوده در هر پیوند از زنجیره می‌باشد که یک مزیت رقابتی برای صنایع در زنجیره محسوب می‌شود.

کشاورزی قراردادی: کشاورزی قراردادی، روشی از تولید است که از طریق آن کشاورزان و تولیدکنندگان کشاورزی از طریق عقد قرارداد با یک پشتیبان یا سرمایه‌گذار نسبت به تولید محصولات کشاورزی اقدام می‌نمایند. با هدف ارتقای عملکرد کمی و کیفی محصول، پشتیبان متعهد می‌شود همزمان با خرید محصولات کشاورزان به صورت تضمینی، توافقی و یا با فرمول قیمتی مشخص، خدمات فنی، آموزشی، مشاوره‌ای را در کلیه مراحل کاشت، داشت و برداشت به کشاورزان تحت قرارداد ارائه نماید.

کارگروه ملی کشاورزی قراردادی: کارگروهی است که به ریاست معاون برنامه‌ریزی و اقتصادی و دبیری دفتر امور اقتصادی وزارت جهاد کشاورزی با عضویت نمایندگان بانک یا موسسه عامل، سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور، کمیسیون کشاورزی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، معاونت توسعه بازرگانی، تعدادی از شرکت‌های موفق در حوزه کشاورزی قراردادی و سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها (از جمله وزارت خانه‌های تعاون، کار و راه اجتماعی، صمت و امور اقتصادی و دارایی) حسب مورد تشکیل خواهد شد.

پشتیبان یا مجری طرح: متقاضی اجرای کشاورزی قراردادی است که به صورت شرکتی تولیدی، بازرگانی یا دانش‌بنیان و یا در قالب صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی فعالیت می‌کند.

مراکز خدمات توسعه کسب و کارهای کشاورزی: مراکز خدمات توسعه کسب و کارهای^۲ کشاورزی به عنوان بازوی اجرایی و عملیاتی وظیفه اجرایی و نظارت را در استان‌ها به عهده خواهند داشت. مجری طرح با توجه به پراکندگی و تعداد تأمین کنندگان تحت قرارداد خود، اقدام به جذب، به کارگیری و آموزش تعدادی از این افراد متخصص برای ارائه مشاوره‌های تخصصی، آموزش و نظارت بر تولید به تولیدکنندگان می‌نماید.

ناظر اجرای طرح: سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی با هماهنگی و همکاری معاونت برنامه‌ریزی و اقتصادی / دفتر امور اقتصادی و با کمک مجری به عنوان ناظر بر حسن اجرای تعهدات مجریان طرح‌های کشاورزی قراردادی می‌باشد. مراکز خدمات توسعه کسب و کارهای کشاورزی به عنوان بازوی اجرایی و عملیاتی وظیفه اجرایی و نظارت را در استان‌ها به عهده خواهند داشت.

^۲ Business Development Services= BDSs

مؤسسات عامل: کلیه بانکها و مؤسسات مالی به عنوان مؤسسات عامل تامین کننده منابع مالی زنجیره ارزش مبتنی بر کشاورزی قراردادی را شامل می شوند.

تولیدکننده/ پرورش دهنده: اشخاص حقیقی و یا حقوقی که شخصا به صورت مستقیم و یا از طریق شکل تولیدی معینی بر اساس قرارداد به تولید می پردازند.

محصول: هر نوع محصول خام، فرآوری شده و محصولات درجه اول بدست آمده در زمینه گیاهی، حیوانی و شیلاتی را شامل می شود.

سامانه: سامانه‌هایی که با هدف ثبت و نظارت بر اطلاعات کشاورزان قراردادی ایجاد می شود. این سامانه‌ها توسط بخش بخش خصوصی و با تایید وزارت جهاد کشاورزی معرفی خواهد شد.

(۴) واحدهای مشمول

واحدهای مشمول حمایت‌های این الگو، مجریان و تولیدکنندگان محصول که در چارچوب کشاورزی قراردادی در حوزه‌های مختلف مرتبط با کشاورزی و صنایع وابسته (زراعت، باغ، شیلات، دام، طیور و آبزیان، عشایر، بازرگانی، مکانیزاسیون، صنایع و فرآوری) بر اساس زنجیره‌های ارزش اولویت‌دار کشاورزی در استان‌های مختلف عمل کنند، می باشند. این حمایت ها به منظور ایجاد، تکمیل، توسعه و بهینه‌سازی زنجیره‌های عرضه و ارزش محصولات کشاورزی انجام می گیرد.

مجری طرح‌ها، الزاماً شرکت‌های پیشرو خدماتی، تولیدی و بازرگانی کشاورزی و صنایع تبدیلی و تکمیلی دارای خطوط تولید، بسته‌بندی و فرآوری که منجر به ایجاد ارزش افزوده بر روی محصول می گردند، می باشند. شرکت‌های دارای سابقه فعالیت با توان و سابقه صادراتی در اولویت قرار خواهند داشت. مجری می‌بایست پروانه‌ی بهره‌برداری و دیگر مجوزات قانونی لازم را داشته باشد.

(۵) فرآیند اجرایی

۱. متقاضیان اجرای کشت قراردادی درخواست خود را به معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی سازمان جهاد کشاورزی استان متبوع و یا مستقیماً به دفتر امور اقتصادی ارسال می‌نمایند. بررسی درخواست متقاضیان و تایید اهلیت و صلاحیت شرکت پشتیبان برای اجرای کشاورزی قراردادی توسط کارگروه ملی کشاورزی قراردادی انجام می‌گیرد. پیگیری‌های لازم برای صدور مجوزهای لازم، منابع مالی، تسهیلات و سایر حمایت‌ها توسط کارگروه مذکور انجام خواهد شد.

تبصره - ثبت درخواست و اطلاعات اولیه در سامانه سیتا وزارت جهاد کشاورزی انجام خواهد شد.

۲. برای ارزیابی طرح، گزارش **پروپوزال اولیه اجرای کشاورزی قراردادی** مشتمل بر موارد ذیل توسط متقاضی تکمیل و به دفتر امور اقتصادی ارایه خواهد شد.

- عنوان طرح (اجرای کشاورزی قراردادی برای محصولات..... در کل کشور/استان‌های.....)
- مشخصات متقاضی
- سوابق شرکت (نام شرکت، نوع شرکت، حوزه فعالیت، سابقه شرکت، میزان سرمایه، آدرس دفتر مرکزی و کارخانه، معرفی رابط، اطلاعات تماس رابط)

- نوع فعالیت (در چه حوزه ای شرکت فعالیت می‌کند)
 - وضعیت تولید (محصولات، میزان تولید، ارزش تولید و صادرات)
 - نحوه فعالیت شرکت
 - وضعیت کشت قراردادی (تعداد محصول، کشاورزان تحت قرارداد، متوسط قیمت خرید، میانگین پرداختی به هر کشاورزی، ماه‌های فعالیت/ زمان خرید و فروش)
 - مناطق اصلی خرید محصول (به تفکیک استان، شهرستان و روسا)
 - خدمات ارایه به کشاورزان
 - نحوه ارایه خدمات به کشاورزان
 - نحوه ارایه خدمات توسعه کسب و کار
 - وضعیت مالی شرکت (هزینه‌های جاری و ثابت تولید، درآمد و...)
 - درآمد و فروش سالانه شرکت
 - میزان تسهیلات مورد نیاز (تسهیلات سرمایه‌ای و سرمایه در گردش)
۳. در صورت نیاز به مجوز برای مجریان کشاورزی قراردادی، دفتر امور اقتصادی رأساً و یا از طریق سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی با هماهنگی دفتر مذکور بر اساس مزیت‌های استانی نسبت به صدور مجوز اجرای زنجیره و کشاورزی قراردادی اقدام خواهد نمود.
۴. در صورت نیاز به تامین منابع مالی، پس از تایید متقاضی و ثبت در سامانه مربوطه، مجموعه واحدها و افراد با صلاحیت از طریق معاونت برنامه ریزی و امور اقتصادی، به عنوان مجری طرح به موسسات عامل معرفی و در چارچوب **شیوه‌نامه تامین مالی کشاورزی قراردادی** ابلاغ شده توسط بانک مرکزی به مدیران عامل بانک‌های کشور در اختیار مجری قرار خواهد گرفت.
۵. پس از معرفی مجری به موسسه عامل، موارد ذیل توسط موسسه عامل، اقدام خواهد شد:
- انجام فرآیند اعتبارسنجی و بررسی فنی، اقتصادی و مالی طرح ارایه شده
 - تأمین به موقع تسهیلات مورد نیاز (مطابق با ماهیت محصول)، بر اساس طرح توجیهی فنی، اقتصادی و مالی ارایه شده از سوی مجری طرح
 - فروش اقساطی سرمایه در گردش به صورت حداکثر یک ساله مطابق با نرخ تسهیلات مصوب
 - عقد قرارداد با مدت زمان حداقل سه و حداکثر هفت سال با مجری طرح برای تأمین سرمایه در گردش سالانه مطابق با طرح اقتصادی مجری به صورت تجدید اعتبار سالانه
 - اعطای تسهیلات جداگانه سرمایه در گردش به تأمین‌کنندگان معرفی شده از سوی مجری طرح به صورت مستقل (در صورت لزوم) و اخذ تضامین و وثایق از تأمین‌کنندگان مذکور
 - اجرای سیستم پرداخت از طریق کارت‌های اعتباری خاص در پایانه‌های بانکی (پوزهای) اختصاصی مجری طرح (در صورت لزوم)
 - نظارت بر نحوه پرداخت تسهیلات و نحوه اجرای طرح و بازدیدهای میدانی و تهیه گزارشات از دستاوردها و میزان پیشرفت طرح
۶. مجری موظف است در ازای دریافت تسهیلات، با کشاورزان یا بهره برداران، برای خرید تضمینی محصول، قرارداد امضاء نموده و فرآیندهای آموزش، ارتقای بهره‌وری و خدمات فنی مشاوره‌ای به

کشاورزان را نیز اجرا نماید. مجری طرح متعهد است منابع مالی ناشی حاصل از تسهیلات دریافتی را صرفاً برای خرید محصول مورد نظر صرف نماید.

تبصره ۱- تامین تسهیلات مورد نیاز از محل منابع مالی صندوق توسعه ملی، منابع داخلی موسسه عامل، اعتبارات بند الف تبصره ۱۸ قانون بودجه، تسهیلات قانون حمایت از اشتغال پایدار روستایی و عشایری و کمک‌های فنی و اعتباری از طریق وزارت پیگیری خواهد شد. تسهیلات با نرخ نهایی مورد تفاهم با موسسه عامل تعیین خواهد شد. تسهیلات سرمایه در گردش با تقاضای مجری و موافقت موسسه عامل قابل تمدید برای سال‌های آتی خواهد بود.

تبصره ۲- تسهیلات سرمایه در گردش اعطایی در این طرح، می‌بایست مستقیماً به حساب تأمین‌کنندگان محصول واریز گردد. لذا پس از تصویب اعتبارات و انعقاد قرارداد بین موسسه عامل و مجری طرح، فهرست تأمین‌کنندگان تحت قرارداد به موسسه عامل ارسال گردیده و در زمان‌های اعلامی خرید محصول از سوی مجری طرح، فهرست تأمین‌کنندگان تحت قرارداد به بانک عامل ارسال گردیده و موسسه عامل تسهیلات مورد نظر را در حساب مشترکی بین موسسه عامل و مجری طرح، کارسازی می‌نماید، سپس هریک از تأمین‌کنندگان (کشاورزان) تحت قرارداد محصول خود را به مجری (خریدار) تحویل داده و قبض رسید محصول ممه‌ور به مهر شرکت خریدار شده را دریافت می‌نمایند. تأمین‌کننده می‌تواند با ارائه این قبض به موسسه عامل، وجه آن را از موسسه عامل، دریافت نماید.

تبصره ۳- معاونت برنامه‌ریزی و اقتصادی / دفتر امور اقتصادی و یا معاون برنامه‌ریزی و امور اقتصادی سازمان جهاد کشاورزی استان متبوع، در خصوص تهیه گزارشات تخصصی در مورد نحوه پیشرفت هریک از طرح‌ها و اعلام توقف و یا تخلف به موسسه عامل برای قطع تسهیلات در صورت عدم اجرای دستورالعمل‌ها اقدام نماید.

۷. تعهدات و خدمات مجری طرح به شرح ذیل خلاصه می‌شود:

- شناسایی مناطق هدف، اطلاع‌رسانی و انتخاب تأمین‌کنندگان هدف
- تهیه بانک اطلاعاتی از تأمین‌کنندگان
- ایجاد سیستمی جامع برای پیاده‌سازی الگو تأمین مالی مبتنی بر قرارداد در شرکت اصلی مجری طرح (نحوه عقد قرارداد، نحوه تسویه حساب و...)
- ثبت اطلاعات کشاورزی تحت قرارداد در سامانه
- تهیه گزارش مطالعاتی در ابتدای طرح از وضعیت تولید و بهره‌وری محصول در مناطق هدف
- تبیین استراتژی نحوه و میزان ارتقاء و افزایش کمی و کیفی عملکرد
- انتخاب و آموزش ارائه‌دهندگان خدمات تخصصی کسب و کار (متخصصین محلی) به صورت حرفه‌ای و تخصصی در حلقه‌های زنجیره ارزش از تأمین تا مصرف
- ایجاد سیستم یکپارچه اطلاعات مراکز تأمین‌کنندگان (GIS) به منظور ردیابی محصول
- تعیین، اطلاع و انتقال استانداردها و دانش فنی مورد نیاز جهت تولید محصولات با ارزش افزوده بالاتر
- تأمین تجهیزات، دستگاه‌ها و ماشین‌آلات تخصصی به تأمین‌کنندگان در صورت لزوم

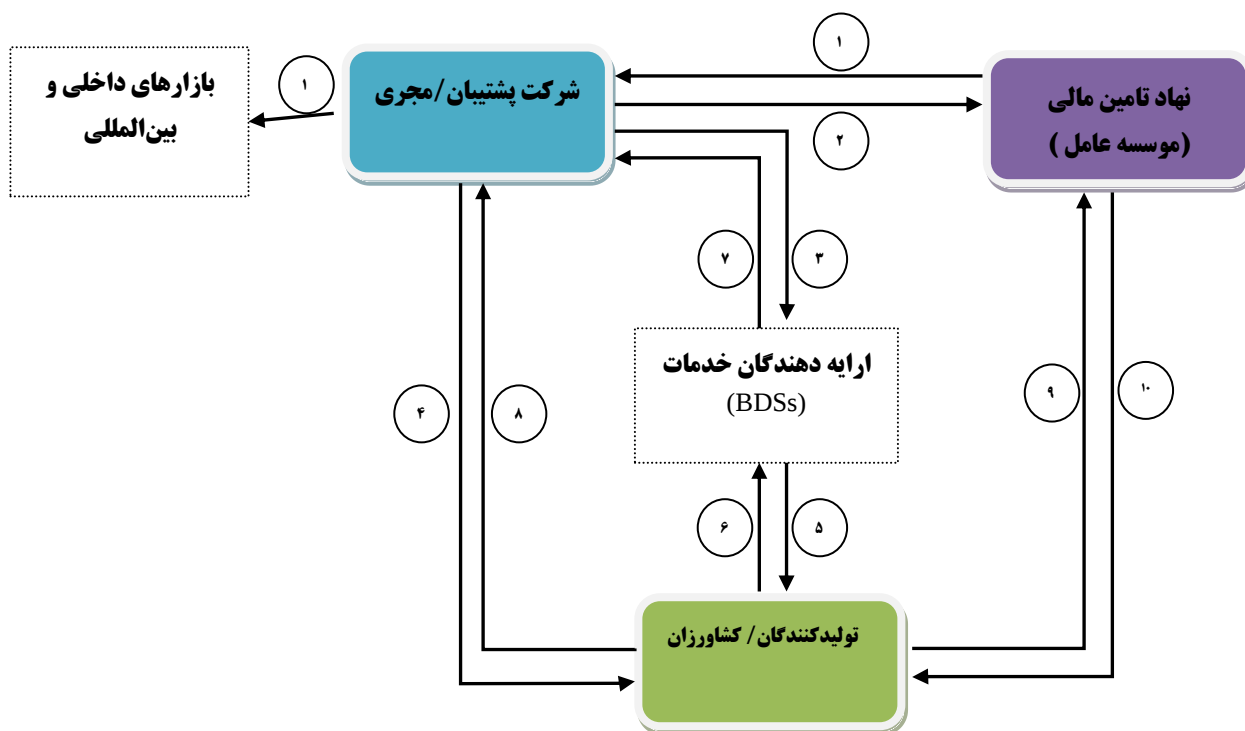
- فروش و تامین نهاده‌های تخصصی و مواد اولیه به تامین کنندگان تحت قرارداد و کسر مبلغ از محل خرید محصول نهایی در صورت لزوم
 - تعیین دقیق تعداد تامین کنندگان، زمان، محدوده و برنامه خرید و برآورد و محاسبات توجیهی مالی و اقتصادی
 - خرید محصولات از طریق پرداخت وجه توسط موسسه عامل با ارائه قبض انبار مجری طرح به موسسه عامل و واریز به حساب تامین کننده تحت قرارداد
 - تهیه و تنظیم گزارشات ادواری از نحوه اجرا و فراهم نمودن بازدیدهای ناظرین (وزارت، موسسه عامل و سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی) در هر زمان از فرآیند اجرای طرح
۸. ارایه خدمات توسعه کسب و کار و نظارت بر اجرای کشاورزی قراردادی از طریق شرکت‌های ایجادشده توسط مجری و یا سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشاورزی و با هماهنگی سازمان جهاد کشاورزی استان ها صورت خواهد گرفت. فهرست تامین کنندگان به همراه مشخصات کامل آنها نظیر کد ملی، آدرس، شماره تماس، باید در اختیار ناظر یا ناظران طرح قرار گیرد. همچنین در صورت نیاز فهرست و متن قراردادهای توسط ناظرین کنترل خواهد شد. سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی موظف است سازوکار لازم برای ارایه خدمات توسعه کسب و کار و نظارت بر اجرای کشاورزی قراردادی را تدوین و ارایه نماید.

(۶) فرآیند تامین مالی کشاورزی قراردادی

- تامین مالی مجریان بر اساس شیوه‌نامه تامین مالی کشاورزی قراردادی ابلاغ شده توسط بانک مرکزی (پیوست ۴)، انجام می‌گیرد. در شکل ۱، مدل اجرایی تامین مالی کشاورزی قراردادی با کمک شرکت‌های پیشرو و پشتیبان به تصویر کشیده شده است.
- نحوه اجرای فرایند انجام کار در الگوی کشاورزی قراردادی به شرح زیر است:
۱. عقد قرارداد تامین مالی با شرکت پشتیبان/پیشرو و ارایه منابع مالی
 ۲. ارایه تضامین، وثایق، طرح توجیهی و زمان بندی تامین مالی برای خرید محصولات
 ۳. ایجاد مراکز/متخصصین توسعه خدمات کسب و کار و عقد قرارداد خدمات
 ۴. عقد قرارداد خرید محصولات تولیدکنندگان/کشاورزان، ارایه خدمات تخصصی، آزمایشگاهی و کمک مالی
 ۵. ارایه آموزش، مشاوره فنی، ارتقای کمی و کیفی محصولات، مشاوره های میدانی و تخصصی
 ۶. دریافت آموزش، مشاوره فنی کاشت، داشت و برداشت و عمل به آنها
 ۷. تهیه و ارسال گزارشات ادواری از پیشرفت کار
 ۸. تامین محصول متناسب با شرایط قرارداد و اخذ رسید دریافت محصول
 ۹. ارایه رسید محصول به بانک، افتتاح حساب در بانک عامل و دریافت وجه از بانک
 ۱۰. پرداخت نقدی به تامین کنندگان تحت قرارداد از طریق پرداخت وجه در حساب تامین کننده
 ۱۱. فرآوری، تولید و فروش (صادرات) محصول و تضمین بازار فروش

شکل ۱- مدل اجرایی کشاورزی قراردادی با کمک شرکت پشتیبان/پیشرو

پیوست ۱- ایجاد، توسعه و تکمیل زنجیره ارزش اولویت‌دار محصولات کشاورزی بر اساس مزیت‌های استانی

ردیف	نام استان	محصولات اولویت‌دار				
		اولویت یک	اولویت دو	اولویت سه	اولویت چهار	اولویت پنج
۱	آذربایجان شرقی	محصولات باغی (سیب درختی، گلابی، زردآلو، گوجه درختی)	گوشت مرغ و طیور	آبزی پروری	گیاهان دارویی	شیر
۲	آذربایجان غربی	محصولات باغی (سیب درختی، آلو، شلیل، هلو)	انگور	محصولات صنعتی (چغندر قند و آفتابگردان آجیلی)	عسل	گوشت قرمز
۳	اردبیل	سیب زمینی	گوجه فرنگی	بادام زمینی	محصولات دام و طیور (گوشت قرمز، طیور و شیر)	عسل
۴	اصفهان	گیاهان دارویی	گوشت قرمز و سفید	سبزی و صیفی (سیب زمینی، پیاز، بادمجان، فلفل)	محصولات شیلانی (آبزی پروری و ماهیان زینتی)	شیر
۵	البرز	محصولات گلخانه‌ای	محصولات باغی (گلابی، آلو، شلیل، گیلاس، هلو، خرمالو)	گل و گیاه زینتی	قارچ خوراکی	تولید نشاء
۶	ایلام	محصولات باغی	سبزی و صیفی	دانه‌های روغنی (سویا، کلزا)	آبزی پروری	گوشت مرغ
۷	بوشهر	خرما	محصولات شیلانی (آبزی پروری و صید و صیادی)	گوجه فرنگی	گوشت طیور/مرغ	میگو
۸	تهران	محصولات باغی (سیب درختی، گلابی، زردآلو، شلیل، گیلاس، هلو، خرمالو)	محصولات گلخانه‌ای/محیط کنترل شده (قارچ)	گل و گیاه زینتی	محصولات دام و طیور (گوشت قرمز، طیور)	شیر
۹	جنوب کرمان	محصولات باغی	محصولات گلخانه‌ای	مرکبات	خرما	بلدرچین
۱۰	چهارمحال بختیاری	بادام	شیر	آبری پروری	سیب زمینی	لوبیا
۱۱	خراسان جنوبی	زرشک	زعفران	عنب	پنبه	گوشت و شیر شتر
۱۲	خراسان رضوی	گیاهان دارویی	سبزی و صیفی (گوجه فرنگی و سیب زمینی)	محصولات صنعتی (پنبه، چغندر قند و نیشکر)	محصولات باغی (گلابی، انگور، آلو، گیلاس، انار، بادام، پسته و سیب درختی)	محصولات دام و طیور (گوشت قرمز، طیور و شیر)
۱۳	خراسان شمالی	گوجه فرنگی	پنبه	گیاهان دارویی	نوغانداری	گوشت مرغ
۱۴	خوزستان	محصولات شیلانی (آبزی پروری و صید و صیادی)	خرما	گل و گیاهان زینتی	سبزی و صیفی (خیار و پیاز و گوجه فرنگی)	گوشت قرمز و طیور

پیوست ۱- ایجاد، توسعه و تکمیل زنجیره ارزش اولویت‌دار محصولات کشاورزی بر اساس مزیت‌های استانی

ردیف	نام استان	محصولات اولویت‌دار				
		اولویت یک	اولویت دو	اولویت سه	اولویت چهار	اولویت پنج
۱۵	زنجان	زیتون	انگور/کشمش	سیب‌زمینی	آبزی پروری	حبوبات (عدس و لوبیا)
۱۶	سمنان	گیاهان دارویی	انگور	پنبه	پسته	انار
۱۷	سیستان و بلوچستان	محصولات شیلانی (آبزی پروری و صید و صیادی)	خرما	میوه‌های گرمسیری	گیاهان دارویی	شتر
۱۸	فارس	مرکبات	محصولات باغی (سیب درختی، انار، انجیر، خرما، زیتون، خرمالو و بادام)	سبزی و صیفی	گیاهان دارویی	پنبه و دانه‌های روغنی
۱۹	قزوین	زیتون	انگور/کشمش	میوه و سبزی	گوشت مرغ و قرمز	گوشت مرغ-فندق
۲۰	قم	گوشت مرغ	پسته	عسل	گیاهان دارویی	گوشت قرمز
۲۱	کردستان	آبزی پروری	توت‌فرنگی	انگور	عسل	- گردو
۲۲	کرمان	پسته	گیاهان دارویی	سبزی و صیفی	- خرما	کنجد
۲۳	کرمانشاه	گوجه‌فرنگی	دانه‌های روغنی (کلزا و آفتابگردان)	محصولات صنعتی (چغندر قند و نیشکر)	حبوبات (نخود و لوبیا)-	عسل
۲۴	کهگیلویه و بویراحمد	سیب درختی	لیموترش	گیاهان دارویی	آبزی پروری	شیر
۲۵	گلستان	دانه‌های روغنی (پنبه)	گل و گیاه زینتی	محصولات شیلانی (آبزی پروری و صید و صیادی)	گوشت مرغ و قرمز	- زیتون
۲۶	گیلان	زیتون	برنج	کیوی	چای	فندق
۲۷	لرستان	محصولات باغی (انار، گردو، زردآلو)	انجیر	گیاهان دارویی	آبزی پروری	حبوبات (عدس، لوبیا و نخود)
۲۸	مازندران	گوشت مرغ و طیور	مرکبات (پرتقال و نارنگی)	برنج	محصولات شیلانی (آبزی پروری و صید و صیادی)	دانه‌های روغنی (سویا، کلزا)
۲۹	مرکزی	گیاهان دارویی	گل محمدی	حبوبات (لوبیا/نخود)	انار	آبزی پروری
۳۰	هرمزگان	محصولات شیلانی (آبزی پروری و صید و صیادی)	مرکبات (لیموترش و نارنگی)	خرما	سبزی و صیفی	میوه‌های گرمسیری
۳۱	همدان	انگور/کشمش	سیب‌زمینی	سیر	گوشت قرمز و مرغ	گردو
۳۲	یزد	محصولات گلخانه‌ای	پسته	گیاهان دارویی	گوشت مرغ و قرمز	بلدرچین

پیوست ۲- زنجیره‌های ارزش اولویت‌دار کشاورزی بر اساس مزیت‌های استانی

محصولات باغی:

۱. میوه‌های دانه دار:
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش سیب با اولویت استانهای آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی، فارس، تهران، اصفهان و کهگیلویه
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش به با اولویت استان های فارس، اصفهان و کرمان
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گلابی با اولویت استان های خراسان رضوی، البرز، تهران، قزوین، آذربایجان شرقی
۲. میوه‌های دانه‌ریز:
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش انگور با اولویت استان‌های فارس، همدان، قزوین، خراسان رضوی، آذربایجان شرقی، سمنان، آذر غربی، زنجان و کردستان
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش توت فرنگی با اولویت استان کردستان، مازندران و گلستان
۳. میوه‌های هسته دار:
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش آلو با اولویت استانهای خراسان رضوی، البرز، آذربایجان غربی، گلستان و فارس
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش زردآلو و قیسی با اولویت استانهای آذربایجان شرقی، تهران، سمنان، یزد، لرستان و زنجان
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش شلیل با اولویت استان مازندران، البرز، اردبیل، آذربایجان غربی و تهران
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گوجه درختی با اولویت استانهای یزد، مازندران، آذربایجان شرقی، گیلان و اصفهان
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گیلان با اولویت استانهای تهران، البرز، خراسان رضوی، قزوین و مازندران
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش هلو با اولویت استانهای البرز، مازندران، فارس، گلستان، آذربایجان غربی و تهران
۴. میوه‌های نیمه گرمسیری:
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش انار با اولویت استان‌های فارس، یزد، مرکزی، خراسان رضوی، سمنان و لرستان
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش انجیر با اولویت استانهای فارس، لرستان و کرمانشاه
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش چای با اولویت استان گیلان
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش خرما با اولویت استانهای سیستان و بلوچستان، کرمان، فارس، خوزستان، بوشهر و هرمزگان
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش خرمالو با اولویت استانهای مازندران، فارس، تهران و البرز
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش کیوی با اولویت استانهای مازندران و گیلان
 - ایجاد و توسعه زنجیره ارزش زیتون با اولویت استانهای زنجان، قزوین، فارس، گیلان، گلستان

۵. مرکبات:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش لیمو ترش با اولویت استان فارس، هرمزگان، کرمان، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش لیمو شیرین با اولویت استان فارس
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش پرتقال با اولویت استانهای مازندران، کرمان و فارس
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش نارنگی با اولویت استانهای مازندران، فارس و هرمزگان

۶. میوه های گرمسیری:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش میوه های گرمسیری (موز، نارگیل، آناناس، انبه، پاپایا، تمبهندی، چیکو، کنار و گواوا) با اولویت استانهای سیستان و بلوچستان و هرمزگان

۷. میوه های خشک:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش بادام با اولویت استانهای فارس، چهارمحال بختیاری، خراسان رضوی و آذربایجان شرقی
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش پسته با اولویت استانهای کرمان، خراسان رضوی، یزد، قم و سمنان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گردو با اولویت استانهای همدان، آذربایجان شرقی، فارس، کرمان، لرستان و کردستان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش فندق با اولویت استان گیلان و قزوین

۸. میوه های سردسیری:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش زرشک با اولویت استان خراسان جنوبی
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش عناب با اولویت استان خراسان جنوبی

۹. گیاهان دارویی:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گیاهان دارویی در مناطق مستعد با اولویت استانهای کرمان، اصفهان، سیستان و بلوچستان، فارس، خراسان رضوی، مرکزی، خراسان شمالی، کهگیلویه، یزد، قم، لرستان، آذربایجان شرقی و سمنان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش زعفراندر مناطق مستعد با اولویت استانهای خراسان رضوی، خراسان جنوبی و خراسان شمالی
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گل محمدیدر مناطق مستعد با اولویت استانهای فارس، اصفهان، کرمان، آذربایجان شرقی و مرکزی

۱۰. محصولات گلخانه ای/محیط کنترل شده:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش محصولات گلخانه ای و محیط کنترل شده در کلیه مناطق مستعد کشور
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش قارچ خوراکی در کلیه مناطق مستعد کشور با اولویت استانهای خراسان رضوی، تهران، البرز، اصفهان و قزوین

۱۱. گل و گیاهان زینتی:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گل و گیاهان زینتی با اولویت استانهای مازندران، خوزستان، تهران، هرمزگان، گیلان، گلستان و البرز

محصولات زراعی:

۱. حبوبات:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش عدس با اولویت استانهای اردبیل، آذربایجان شرقی، لرستان و زنجان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش لوبیا با اولویت استانهای فارس، لرستان، زنجان، مرکزی، خوزستان، چهارمحال و کرمانشاه
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش نخود با اولویت استانهای کرمانشاه، لرستان، آذربایجان غربی؛ کردستان و مرکزی

۲. دانه های روغنی:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش آفتابگردان روغنی با اولویت استانهای آذربایجان غربی، گلستان، خراسان شمالی و سایر مناطق مستعد کشور
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش سویا با اولویت استانهای گلستان، اردبیل، مازندران و ایلام و سایر مناطق مستعد کشور
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش کلزا با اولویت استانهای گلستان، خوزستان، مازندران، فارس، اردبیل و ایلام و سایر مناطق مستعد کشور
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش کنجد با اولویت استانهای کرمان، فارس، خوزستان، بوشهر و هرمزگان و سایر مناطق مستعد کشور
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گلرنگ با اولویت استانهای فارس و اصفهان و سایر مناطق مستعد کشور
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش بادام زمینی با اولویت استان اردبیل و سایر مناطق مستعد کشور

۳. غلات:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش شلتوک با اولویت استانهای مازندران و گیلان

۴. محصولات صنعتی:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش آفتابگردان آجیلی با اولویت استانهای آذربایجان غربی، کرمانشاه و آذربایجان شرقی
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش پنبه با اولویت استانهای خراسان رضوی، فارس، خراسان شمالی، سمنان، خراسان جنوبی و گلستان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش توتون و تنباکو با اولویت استانهای بوشهر، هرمزگان و گلستان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش چغندر قند با اولویت استانهای آذربایجان غربی، خراسان رضوی، کرمانشاه، خوزستان و فارس
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش نیشکر با اولویت استانهای خوزستان، کرمانشاه، آذربایجان غربی و خراسان رضوی

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش کتان و کنف با اولویت استانهای فارس و همدان

۵. سبزی و صیفی:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش بادمجان با اولویت استانهای کرمان، یزد، اصفهان، تهران و هرمزگان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش فلفل با اولویت استانهای اصفهان، یزد و کرمان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش خیار با اولویت استانهای کرمان، خوزستان، فارس، لرستان و هرمزگان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش پیاز با اولویت استانهای کرمان، هرمزگان، اصفهان، فارس و خوزستان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش سیب زمینی با اولویت استانهای همدان، اردبیل، اصفهان، آذربایجان شرقی، خراسان رضوی، زنجان، چهارمحال و کرمان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گوجه فرنگی با اولویت استانهای فارس، بوشهر، کرمان، خراسان رضوی، خراسان شمالی، کرمانشاه، اردبیل، خوزستان، بوشهر و هرمزگان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش سیر با اولویت استان همدان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش سایر محصولات سبزی و صیفی با اولویت استانهای خوزستان، هرمزگان، تهران، مازندران، فارس، البرز، اصفهان، گیلان، زنجان، گلستان

محصولات دام و طیور:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش گوشت قرمز در مناطق مستعد با اولویت استانهای خراسان رضوی، فارس، آذربایجان شرقی، مازندران، آذربایجان غربی، اصفهان، خوزستان، تهران، قزوین، یزد، همدان، گلستان، قم، سیستان و بلوچستان و اردبیل
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش شیر در مناطق مستعد با اولویت استانهای اصفهان، تهران، خراسان رضوی، فارس، قزوین، آذربایجان شرقی، مازندران، چهارمحال، اردبیل، مازندران، کهگیلویه، کرمان و سیستان و بلوچستان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش طیور در مناطق مستعد با اولویت استانهای مازندران، گلستان، گیلان، اصفهان، خراسان رضوی، فارس، خوزستان، قم، آذربایجان شرقی، بوشهر، همدان، یزد، قزوین، اردبیل، ایلام، هرمزگان، سیستان و بلوچستان و کرمان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش تخم پرندگان در مناطق مستعد با اولویت استانهای تهران، خراسان رضوی، اصفهان، آذربایجان شرقی و البرز
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش عسل در مناطق مستعد با اولویت استانهای آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی، فارس، اردبیل، گیلان، قم، کردستان و کرمانشاه
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش نوغانداری در مناطق مستعد با اولویت استانهای گیلان، مازندران، گلستان، خراسان شمالی و اصفهان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش شتر در مناطق کویری با اولویت استانهای اصفهان، سمنان، سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی و اردبیل

محصولات شیلاتی:

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش محصولات صیادی در آبهای شمال با اولویت استانهای مازندران، گلستان و گیلان

- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش محصولات صیادی در آبهای جنوب با اولویت استان سیستان و بلوچستان، هرمزگان، بوشهر و خوزستان
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش آبی پروری با اولویت استانهای مازندران، خوزستان، گیلان، لرستان، چهارمحال و بختیاری، هرمزگان، گلستان، کرمانشاه، بوشهر و کهگیلویه، آذربایجان شرقی، زنجان، کردستان، اصفهان و مرکزی
- ایجاد و توسعه زنجیره ارزش ماهیان زینتی با اولویت استانهای اصفهان، تهران، خراسان رضوی، فارس، البرز، آذربایجان شرقی

نهادهای تولید:

- تولید و توسعه اندامهای تکثیری نظیر بذر، نهال و مواد ژنتیکی دامی، گیاهی و شیلاتی در زنجیره ارزش در مناطق مستعد و شهرک‌های تخصصی کشاورزی
- تولید و توسعه نهاده‌ها و تجهیزات مهم نظیر خوراک دام و طیور و شیلات، کود، سموم، واکسن و داروهای دامی و تجهیزات و ماشین‌آلات کشاورزی در زنجیره ارزش در مناطق مستعد و شهرک‌های تخصصی کشاورزی

پیوست ۳- چارچوب کشاورزی قراردادی

شکل (۳) یک چارچوب فرضی از کشاورزی قراردادی را نشان می‌دهد. این شکل، جنبه‌هایی از کشاورزی قراردادی را که باید در زمان برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت اقتصادی مورد توجه قرار گیرد نشان می‌دهد.

➤ **از نقطه نظر کشاورزان،** ترتیبات قراردادی می‌تواند دسترسی آنها به خدمات تولید و اعتبارات و همین‌طور دانش فناوری جدید را فراهم نماید. ترتیبات قیمت‌گذاری می‌تواند ریسک و عدم قطعیت را کاهش دهد. برخی از انواع کشاورزی‌های قراردادی فرصت تنوع در محصولات جدید را به کشاورزان می‌دهد. این تنوع بدون تسهیلات فرآوری و بازاریابی شرکت‌های حمایت‌کننده ممکن نخواهد بود. اما، در کنار این منافع ریسک‌های مربوط به کشت یک محصول جدید، این حقیقت که ممکن است شرکت در تعهد خود شکست بخورد، و خطر بدهکاری در صورت بروز مشکل، وجود دارد.

➤ **از نقطه نظر شرکت سرمایه‌گذار/ پشتیبان،** کشاورزی قراردادی ممکن است در بسیاری از موارد توانمندتر از تولید به صورت معمول، خواهد بود. این نوع کشاورزی می‌تواند دسترسی به زمین که در شرایط معمولی مشکل است و فرصت سازماندهی عرضه قابل اتکای محصولات با کیفیت مطلوب که در بازارهای آزاد دشوار می‌باشد، را فراهم آورد. از طرف دیگر، از نظر شرکت پشتیبان، کشاورزی قراردادی بدون مشکلات نیست. در صورت لزوم، کشاورزان ممکن است محصولات خود را، حتی زمانی که با استفاده از نهادهای عرضه شده توسط پشتیبان تولید شده باشند، به دیگران بفروشند. همچنین به دلیل اینکه تقویم زراعی سخت در شرایط قراردادی در اغلب موارد با تعهدات اجتماعی و فرهنگی تداخل پیدا می‌کند، تضادها و کشمکش‌هایی می‌تواند بروز نماید.

➤ **پیش شرط اصلی برای کشاورزی قراردادی وجود یک بازار برای محصول** است که سودآوری فعالیت اقتصادی را تضمین خواهد نمود. برای توجیه سرمایه‌گذاری، باید روشن گردد که این بازار در کوتاه مدت و بلند مدت سودآور خواهد بود. سودآوری بالقوه برای سرمایه‌گذاری باید بر مبنای فروشی درباره پرداخت‌ها به زارعین که منافع مالی جذاب و پایداری برای آنها را تضمین خواهد نمود، محاسبه گردد. تعداد زیادی از عوامل وجود دارند که موفقیت کشاورزی قراردادی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. این عوامل شامل محیط فیزیکی، اجتماعی و فرهنگی؛ مناسب بودن زیرساخت‌ها و ارتباطات؛ دسترسی به زمین و دسترسی به نهاده‌های مورد نیاز می‌باشد. یک پیش‌شرایط اساسی این است که مدیریت باید صلاحیت و ساختار لازم برای اداره کردن یک پروژه که شامل تعداد زیادی کشاورزان کوچک – مقیاس است، داشته باشد. بدون این مورد سرمایه‌گذاری نمی‌تواند موفق باشد.

➤ **شرط لازم مهم دیگر حمایت دولتی** است. لازم است قراردادها توسط قانون و یک سیستم حقوقی کارآ پشتیبانی شوند. قوانین موجود ممکن است برای اطمینان از اینکه مانعی برای توسعه کشاورزی قرار دادی و صنایع وابسته به بخش کشاورزی نیستند و برای کاهش مقررات دست و پا گیر مورد تجدید نظر قرار گیرند.

➤ **دامنه وسیعی از ساختارهای سازمانی** وجود دارد که با اصطلاح «کشاورزی قراردادی» پوشش داده می‌شوند. انتخاب مناسب‌ترین نوع ساختار مورد استفاده بستگی به محصول، منابع شرکت، محیط مالی، اجتماعی و فیزیکی، نیازهای کشاورزان و نظام بهره‌برداری محلی دارد.

پنج الگوی اساسی با عناوین الگوی متمرکز، الگوی با مزرعه هسته‌ای، الگوی چند بخشی، الگوی غیررسمی یا انفرادی و الگوی واسطه‌ای وجود دارد. ازجمله نظری هر محصول زراعی یا دامی می‌تواند با استفاده از یکی از این الگوها قرار داد بسته شود، هرچند که می‌توان گفت برخی محصولات می‌تواند مناسب روش‌های خاص باشد.

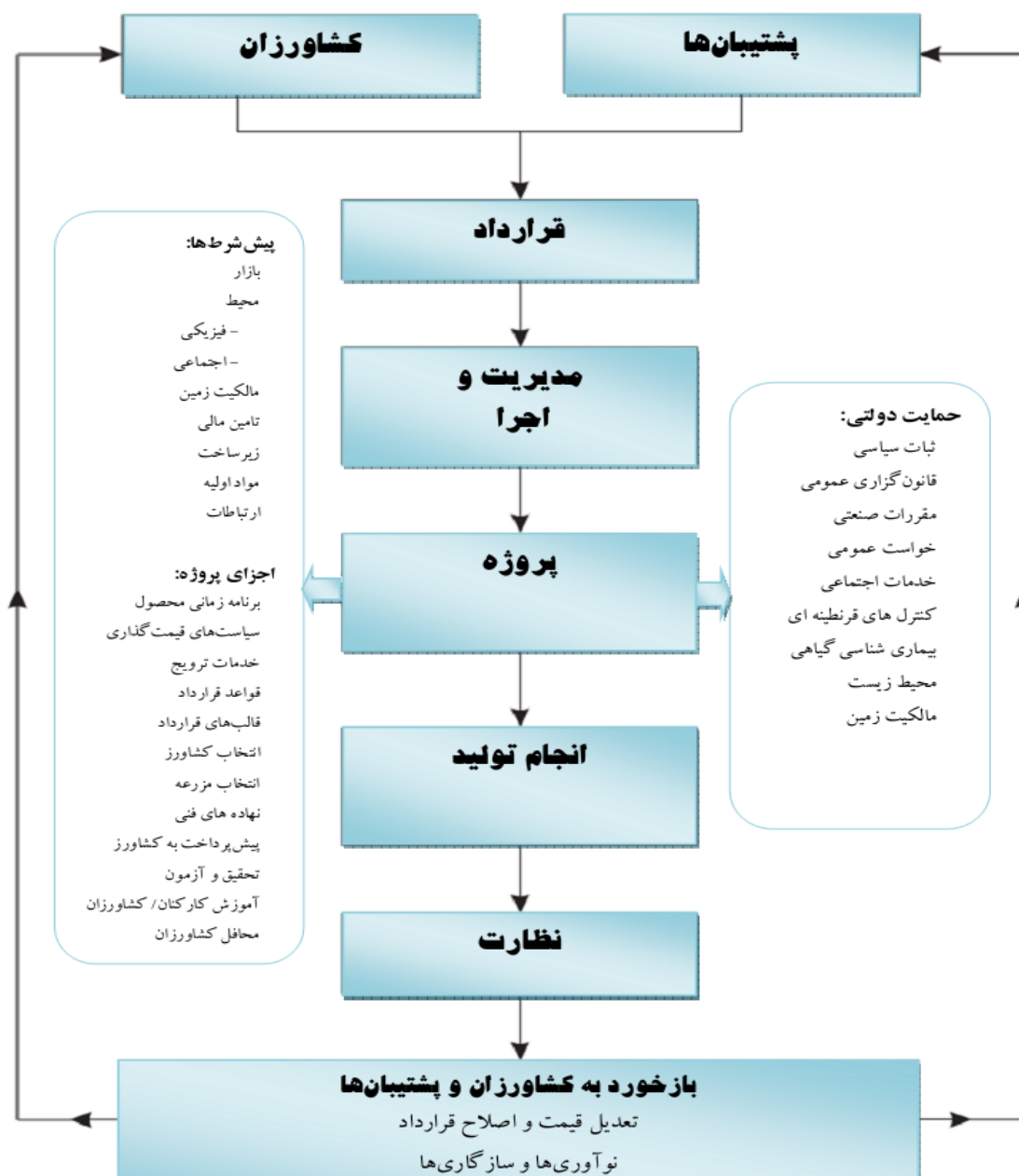
➤ **هرچند انجام عمل حقوقی** در موارد نقض قرارداد نادر است، معمولاً نوشته شدن درست و کامل **ضوابط قرارداد**، به شکل یک قرارداد یا سایر قراردادهای حقوقی دارای اهمیت است. مشخصات قرارداد می‌تواند از یک قرارداد نسبتاً ساده، که در آن سرمایه‌گذار ممکن است فقط استانداردهای کیفی محصول را مشخص کند، تا قرارداد مفصل، که در آن عرضه نهاده و جزئیات کاشت، استانداردهای کیفی، و ترتیبات قیمت گذاری و پرداخت مشخص شده است متغیر باشد. تابحال، بسیاری از شرکت‌ها در تنظیم قراردادهای مناسب و تبیین این قراردادها به صورتی که قابل درک توسط کشاورزان باشد، شکست خورده‌اند.

➤ یکی دیگر از موضوعات مهم در اجرای کشاورزی قراردادی، **مدیریت مناسب و گام‌های لازم برای برنامه ریزی، سازماندهی، هماهنگی و مدیریت تولید، شامل تعیین زمین و کشاوران مناسب، سازماندهی کشاورزان در گروههای کاری، عرضه نهاده‌ها، انتقال فناوری و فراهم نمودن خدمات ترویجی** است. علاوه براین، اهمیت توسعه روابط هماهنگ مدیریت- کشاورز و روش‌های دستیابی به این موضوع پیشنهاد شده است.

➤ **ترویج کنندگان و سرمایه‌گذاران** کشاورزی قراردادی لازم است اهمیت ویژه‌ای به **نظارت بر تولید** بدهند. کاهش تولید، به دلیل کوتاهی کشاورزان در دریافت سهمیه‌های خود می‌تواند کارآیی فرآوری را کاهش داده، بازارها را به مخاطره انداخته و کشاورزان را از تولید کیفیت‌های مورد نیاز باز دارد. تولید بیش از حد می‌تواند منجر به کاهش سهمیه به طور غیرمعمول گردد. شرکت‌ها باید همچنین عملکرد کارکنان خود، به ویژه کسانی که در تماس نزدیک با کشاورزان هستند کنترل نمایند.

شکل ۳- چارچوبی برای کشاورزی قراردادی

پیوست ۴- شیوه‌نامه اجرایی تأمین مالی مشاورزی قراردادی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل عملیات پولی و اعتباری

اداره تأمین مالی زنجیره تولید

شیوه‌نامه اجرایی

«تأمین مالی مشاورزی قراردادی»

بسمه تعالی

شیوه‌نامه اجرایی «تأمین مالی کشاورزی قراردادی»

در راستای اجرای ماده ۲۳ «دستورالعمل ارائه خدمات تأمین مالی زنجیره تأمین توسط مؤسسات اعتباری»، به منظور بهبود تأمین مالی سرمایه در گردش زنجیره‌های تأمین در بخش کشاورزی، شیوه‌نامه اجرایی «تأمین مالی کشاورزی قراردادی» در ۱۱ ماده و ۱ تبصره به شرح ذیل به مؤسسات اعتباری ابلاغ می‌شود.

ماده ۱- در این شیوه‌نامه اجرایی، اصطلاحات زیر در معانی مشروح به کار می‌روند:

الف. «بانک مرکزی»: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

ب. «مؤسسه اعتباری»: بانک یا مؤسسات اعتباری غیربانکی که به موجب قانون یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت بانک مرکزی می‌باشد.

ج. «مجری طرح»: متقاضی اجرای کشاورزی قراردادی است که به صورت یک شرکت تولیدی، بازرگانی، دانش‌بنیان، یا در قالب صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی یا یک شرکت مدیریت زنجیره تأمین، با تایید وزارت جهاد کشاورزی فعالیت می‌کند.

د. «تولیدکننده»: اشخاص حقیقی یا حقوقی که به صورت مستقیم یا از طریق شکل تولیدی معین، بر اساس قرارداد با مجری طرح، به تولید محصول می‌پردازند.

ه. «محصول»: هر نوع محصول خام و فرآوری شده کشاورزی در زمینه زراعی، باغی، دامی، شیلاتی و منابع طبیعی را شامل می‌شود.

و. «کشاورزی قراردادی»: روشی از تولید است که از طریق آن، تولیدکننده از طریق عقد قرارداد با یک مجری طرح، نسبت به تولید محصولات کشاورزی اقدام می‌نماید.

ز. «وزارت»: وزارت جهاد کشاورزی.

ح. «سامانه»: سامانه‌ای که از طرف وزارت جهاد کشاورزی به منظور ثبت قراردادهای کشاورزی قراردادی معرفی می‌شود.

ماده ۲- تأمین مالی در کشاورزی قراردادی مشتمل بر پرداخت به تولیدکنندگان برای کشت و تهیه نهاده‌های تولید، پرداخت به مجری با هدف تکمیل زنجیره ارزش، خرید نهاده‌ها، مواد اولیه، ماشین‌آلات و اقدامات توسعه‌ای و پرداخت در راستای ارائه خدمات آموزشی، فنی، توسعه‌ای، دانش‌بنیان و تحقیقاتی برای ایجاد ارزش افزوده در طرح خواهد بود.

ماده ۳- متقاضی اجرای کشاورزی قراردادی درخواست خود را به منظور اجرای طرح کشاورزی قراردادی به وزارت اعلام و پس از تأیید توسط وزارت به مؤسسه اعتباری معرفی می‌شود.

ماده ۴- به منظور استفاده از تسهیلات برای تأمین مالی سرمایه‌در گردش طرح‌های کشاورزی قراردادی، مجری باید جزئیات کامل طرح از جمله مشخصات و سوابق مجری، نوع فعالیت، شیوه اجرا، مشخصات محصول، قیمت خرید محصول، شرایط و زمان پرداخت و تسویه بدهی به تولیدکننده، میزان تسهیلات مورد نیاز و همچنین رونوشت قرارداد موضوع کشاورزی قراردادی فی‌مابین مجری و تولیدکننده را به مؤسسه اعتباری ارائه کند.

ماده ۵- مؤسسه اعتباری موظف است قبل از ارائه هرگونه تسهیلات به مجری طرح، نسبت به اعتبارسنجی مجری طرح در چارچوب مقررات مربوطه و همچنین بررسی فنی، اقتصادی و مالی طرح اقدام نماید.

ماده ۶- مؤسسه اعتباری می‌تواند برای اعطای هرگونه تسهیلات به مجری طرح، وثایق و تضامین را حسب ضوابط و مقررات و به شیوه‌های زیر دریافت نماید:

۶-۱- قرارداد منعقد شده فی‌مابین «تولیدکننده» و «مجری طرح» تأیید صلاحیت شده توسط وزارت به منظور کشاورزی قراردادی، می‌تواند به عنوان وثیقه و تضمین بازپرداخت اصل و سود تسهیلات اعطایی پذیرفته شود.

تبصره: پذیرش قرارداد به عنوان وثیقه توسط مؤسسه اعتباری، منوط به ثبت قرارداد در «سامانه» توسط مجری و همچنین مشروط به ارائه تائیدیه و ضمانت بازپرداخت اصل و سود تسهیلات اعطایی از سوی یک نهاد تضمین از جمله «صندوق توسعه کسب و کار کشاورزی»، «صندوق کشاورزی قراردادی» یا مؤسسات بیمه است.

۶-۲- در مواردی که مجری آمادگی تودیع وثیقه و یا ارائه تضمین را دارد، اخذ تضامین و وثایق حسب رویه مؤسسه اعتباری و در چارچوب ضوابط و مقررات جاری خواهد بود.

۶-۳- در مواردی که تسهیلات با معرفی مجری و با ضمانت تولیدکننده، به تولیدکننده پرداخت می‌شود، وثیقه و تضمین بازپرداخت اصل و سود تسهیلات اعطایی، از تولیدکننده اخذ می‌شود.

۶-۴- برای مجریان یا شرکت‌های مباشر دولتی از جمله شرکت بازرگانی دولتی، سازمان تعاون روستایی ایران، مؤسسه جهاد استقلال و شرکت‌های تابعه و شرکت پشتیبانی امور دام که اقدام به خرید قراردادی از کشاورزان می‌نمایند، بانک‌ها می‌توانند با اخذ تضمین از سازمان برنامه و بودجه کشور نسبت به تأمین سرمایه در گردش

تولیدکنندگان کشاورزی به صورت پیش‌پرداخت اقدام نمایند. مجریان و یا شرکت‌های مباشر دولتی فوق‌الذکر ملزم به ثبت قراردادها و مبادلات خود با کشاورزان در سامانه‌های مربوطه می‌باشند.

ماده ۷- چنانچه حسب مفاد قرارداد فی‌مابین مجری و تولیدکننده، تسهیلات بابت پیش‌پرداخت کشاورزی قراردادی از طرف مجری به تولیدکننده پرداخت شود، موسسه اعتباری موظف است تسهیلات پرداختی را مستقیماً به حساب تولیدکننده کارسازی کند. در مواردی که حسب مفاد قرارداد فی‌مابین مجری و تولیدکننده، مجری متعهد به ارائه نهاده‌های کشاورزی و نظایر آن به تولیدکننده باشد، در این صورت مؤسسه اعتباری می‌تواند در ازای دریافت اسنادی که مؤید تحویل نهاده‌های کشاورزی به تولیدکننده باشد، تسهیلات را مستقیماً به نفع مجری کارسازی نماید. واریز مستقیم منابع اعتباری به حساب تولیدکننده، به ارائه مدارک مثبته تحویل نهاده‌ها و محصولات و یا ایفای تعهدات مندرج در قرارداد و به تناسب ارزش اسناد ارائه شده منوط گردد.

ماده ۸- موسسه اعتباری موظف است تمامی اقدامات لازم را در خصوص اطمینان از صوری نبودن موضوع قرارداد و احراز واقعی بودن آن، ثبت تعهدات در سامانه سمارت بانک مرکزی، رعایت مفاد آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان و اشخاص مرتبط و رعایت سایر ضوابط و مقررات بانک مرکزی انجام دهد.

ماده ۹- «مجری» یا «تولیدکننده» می‌توانند وفق مقررات و ضوابط جاری، از سایر شیوه‌های تأمین مالی زنجیره تأمین برای تأمین مالی سرمایه در گردش استفاده کنند.

ماده ۱۰- این شیوه‌نامه، نافذ بهره‌برداری «مجری» یا «تولیدکننده» از سایر خدمات و تسهیلات بانکی در چارچوب مقررات و ضوابط جاری نیست.

ماده ۱۱- سایر موارد مربوط به اقدامات و فرآیندهای ارائه خدمات تأمین مالی که در این شیوه‌نامه به آن اشاره نشده است، تابع قوانین موضوعه، آیین‌نامه‌ها، ضوابط و مقررات ابلاغی از سوی بانک مرکزی و سایر قوانین جاری در کشور است.

شیوه‌نامه اجرایی «تأمین مالی زنجیره تأمین در بخش کشاورزی» در ۱۱ ماده و ۱ تبصره در جلسه مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۲۸ کمیسیون اعتباری تصویب و هیئت عامل بانک مرکزی نیز، ابلاغ آن به شبکه بانکی کشور را مورد تأیید قرار داد.